

Carl Lundell.

Ett minnesord.

AV DE i vårt hymnarium förekommande tonsättningarna av svenska komponister torde få blivit så omtyckta och så flitigt brukade som Carl Lundells »Lid och umgäll». Överallt, där denna motett kommit till utförande, har den gripit själarna, och när det sista manande »var trofast» förklingat, ha ofta tårade ögon och knäppta händer vittnat om tonernas makt att skapa andakt och ro i hjärtana. Inför 70-årsdagen av kompositörens födelse — han var född den 11 augusti 1859 — torde det ej vara ur vägen att erinra något om hans liv och verk.

Carl Lundell föddes i Unnaryd i Småland, där fadern var organist. Blind redan i sina allra tidigaste barndomsår, blev han elev vid Manilla, under den tid, då detta institut ännu var kombinerat för blind- och dövstumsundervisning. Tidigt framträdde hans musikaliska begåvning, och då han 1879 blev elev vid Musikkonservatorium, tilldrog han sig genast lärares och kamraters särskilda uppmärksamhet. Han avlade organistexamen och studerade därefter komposition för Josef Dente, vilken med största intresse tog sig an sin blinde lärjunge.

Redan under studieåren blev Lundell lärare i musik vid Tomtebodas blindinstitut. Sin läraregärning fullgjorde han med ett brinnande intresse och en plikttrohet, som gränsade till det otroliga. Hans arbete vid institutet gick ut lika mycket på att undervisa i musik som att hos sina skyddslingar inplanta den kärlek till tonkonsten, varav han själv besjälades.

I Östermalms kyrkokör var Lundell under en lång följd av år en intresserad medlem, och för den kören komponerade han sina hymner och motetter, vilka samtliga där fingo sitt uruppförande. Här torde han ha stiftat bekantskap med de stora klassiska namnen på den kyrkliga körlitteraturens område, och det var rörande att iakttaga honom, då någon »nyupptäckt» körsats av t. ex. Vulpius eller Gesius presenterades. Då kunde Lundell icke sitta stilla, utan stående, sakta vaggande och med anletet strålande av tillfredsställelse avlyssnade han kompositionen i fråga. Vid högmässorna fick han ofta »spela utgång», och i lyckliga ögonblick utvecklade han härvid

ett sannskyldigt mästerskap som improvisatör i den stränga stilen. Han uppehöll också tidvis organisttjänsten i Hedvig Eleonora, liksom även en kortare period organistbefattningen i Oscarskyrkan.

Lundells tonsättareverksamhet, vilken bars av en av stora kunskaper närd begåvning, en till mognad utpräglad stilkänsla och, kanske framför allt, av en nedärvd, djupt rotad fromhet, var lika enastående som tragisk. Helt och hållet inom sig själv utarbetade och genomlevde han kompositionen, som han sedan dikterade not för not för en seende, under många år hans maka, fru Henrika Lundell, född Lokander. På detta sätt tillkommo ett flertal kompositioner: två franska sviter för piano, två stråkkvartetter, i ess-dur och c-moll, orgelkonserter och körverk, bland de senare »Vintergatan», till Topelii text, och sånger till piano.

Hans största verk är »*Requiem* för blandad kör och orkester», vilket undertecknad haft förmånen att framföra vid tvenne Musikaliska Sällskapets konserter, 1912 och 1916. Verket, som fullbordades 1904, upptäcktes av undertecknad vid ett besök i Lundells hem sommaren 1911. På min önskan att få se hans kompositioner visade han mig till ett hörn av arbetsrummet, där en packe noter låg på golvet. Snart hade jag funnit en handskreven tjock volym i folioformat. »Men vad är detta?» utropade jag. Lundell for med sina händer över boken och sade därpå stilla: »Det är ett Requiem, som jag skrivit till minne av mina föräldrar.» Jag stod häpen och kunde knappast fatta verkligheten. Ett helt mässpartitur för kör och orkester, »skrivet» av en blind! Hur var detta möjligt? Lundell berättade: »Min far dog den 30 maj 1884, och då väcktes tanken på att skriva ett Requiem. Vid närmare eftersinnande fann jag, att bristande kunskap i såväl instrumentation som kontrapunkt omöjliggjorde tankens realiserande, men 1888 den 13 april, då budskapet om min mors död nådde mig, tvangs jag av en inre maning att påbörja arbetet, och ett första utkast gjordes. Jag hade nu lärt mig kontrapunkt, men ett återstod, kunskaper i instrumentation. Då jag vände mig till en kollega för att fråga honom, om jag kunde lära mig att instrumentera, fick jag det hårda och förkrossande svaret: 'därtill måste man ha sina ögons fulla bruk'. Efter detta blev jag så förtvivlad, att jag var nära att duka under, och tänkte också bränna upp utkastet. Efter tretton års vila tog jag åter upp arbetet, ty samma inre röst, som sagt mig, att jag till hufvästande av mina föräldrars minne skulle komponera ett Requiem, klandrade mig för att jag bara för instrumentationens skull uppgav arbetet. 1904 var det emellertid färdigt, komponerat och instrumenterat av mig själv.» »Och verket har icke blivit uppfört » »Nej, jag har haft det inlämnat till en förening här i sta'n,

men ...» Jag bad att få låna partituret, och om några veckor lågo såväl kör- som orkesterstämmor utskrivna. Ett klaverutdrag utarbetades även. Intresserade körmedlemmar hektograferade körstämmorna, och snart kunde repetitionerna taga sin början. Den 24 mars 1912 framfördes så verket i den gamla kära Östermalmskyrkan, som var fylld till sista plats av en andäktigt lyssnande åhörarskara med kronprinsen i spetsen. Presskritiken påföljande dag ägnade verket mycken uppmärksamhet och var över hela linjen välvillig och erkännande. Sålunda yttrade märket »O. M—s» (prof. O. Morales) bl. a., att »användningen av orkesterns resurser visar aktingsvärd säkerhet» och »körsatsens behandling vittnar på ett övertygande sätt om komponistens skicklighet och fina klangsinne». Och »T. R.» (Ture Rangström) fann »många verkningsfulla stegringar, en viss melodisk försynthet och smak och mycken andaktsfull känsla i verket, som onekligen förtjänade sitt framförande». Mässan uppfördes ånyo den 19 nov. 1916, nu i Engelbrektskyrkan. Lundell var också då närvarande, men dödssjuk, utan hopp om vederfående. I en rullstol och vid en sjuksystems sida lyssnade han till sin egen bön om den eviga vilan. I denna ingick han lugnt och stilla två dagar senare, den 21 november. Jordfästningen skedde i Östermalmskyrkan, och sällan om ens aldrig har en mera gripande sorgeakt ägt rum i det ärevördiga Ladugårdslandstempleet. Vid båren uppförde samma krafter som vid konserten dödsjämsans Requiem eternam och Agnus Dei, och Östermalms kyrkokör bringade den bortgångne stämkamraten-tonmästaren en sista hyllning, också med toner, som han själv diktat.

Carl Lundells musik är till största delen otryckt. Manuskriptet till Requiem överlämnade kompositören på dödsbädden till Musikaliska Sällskapet, i vars arkiv det förvaras. Partituret är numera kopierat, och det finnes förhoppning om att klaverutdraget inom kort utkommer i tryck. Då också körstämmor föreligga, är det att förvänta, att verket i likhet med tonsättarens mindre kör-kompositioner omsider får den spridning, det förtjänar.

Ett annat större verk, ett Te Deum, låg, enligt vad Lundell anförtrodde sina vänner, färdigt i hans fantasi. Trots energiska påtryckningar kunde han icke förmås att låta nedskryva detsamma — han ville vänta, tills det blev fred på jorden. Och den dagen fick han icke uppleva.

David Ahlén.